

Qazaqstan Respublikasy Zaınnama
jáne quqyqtyq aqparat institutyynyń

JARSHYSY

gylymi-quqyqtyq jýrnal №4 (75)-2023

Құрылтайшы және баспагер:

«Қазақстан Республикасының
Заңнама және құқықтық
ақпарат институты» ШЖҚ РМҚ
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.zqai.kz

сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша диссертациялардың
негізгі ғылыми нәтижелерін жариялауға
арналған басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒССҚК 14.02.2022 ж.
№38 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы

Сәрпеков Р.Қ. - з.ғ.к., Қазақстанның еңбек
сіңірген қайраткері (Астана, Қазақстан) –
(төраға)

Абайділинов Е.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)

Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Барнаул, Ресей)

Бельх В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург, Ресей)

Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)

Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)

Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)

Муромцев Г.И. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)

Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)

Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)

Уззила Шапақ – з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)

Бас редактор

Дүйсенов Е.А. – з.ғ.к.

Редакциялық алқа құрамы

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)

Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов, Ресей)

Жанғарашев Р.М. – LLM (Астана,
Қазақстан)

Ишекков К.А. - з.ғ.д., доцент (Мәскеу, Ресей)

Қазбаева Ә.Ғ. – з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)

Қалиева А.Ө. – (Астана, Қазақстан)

Қаржаубаев С.С. – з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)

Князова А.Ж. – LLM (Астана, Қазақстан)

Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)

Мұрзашев Қ.Т. – (Астана, Қазақстан)

Нұрмағамбетов Р.Ғ. – PhD (Челябинск, Ресей)

Примашев Н.М. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)

Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)

Салықова Д.Ө. – (Астана, Қазақстан)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Редакция бағанасы.....7

Мемлекет және құқық теориясы

**А.И. БИРМАНОВА, Ж.С. ШУКЕНОВА,
Д.К. РУСТЕМБЕКОВА** Білім алушылар мен оқытушылардың
корпоративтік мінез-құлқындағы мәдени құқықтар.....13
А.С. АХМЕТОВ Жемқорлық түсінігін зерттеудің кейбір
аспектілері.....21

Д.А. БАКИРОВ, Н.Д. МЫРЗАТАЕВ, Г.А. СТАМКУЛОВА
Қазақстандық құқықтық менталитеттің нормативтік құқықтық
қамтамасыз етілуін жетілдіру мәселелері.....33

Конституциялық және әкімшілік құқық

**Қ.Е. ИСМАҒҰЛОВ, Е.Н. КАЛИАКПЕРОВА,
А.К. ЕСКЕНДІРОВ** Қылмыстық-процестік преюдициясы
институтының конституцияға сәйкестігі.....43

Р.Г. НҰРМАҒАМБЕТОВ, С.К. УКИН, Н.А. НАЛИЗКО
Цифрлық технологиялармен жасалған құқықтың жаңа
объектілері және олармен құқықтық қатынастардың
құқықтық нәтижелері.....53

Т.В. ЧЕХОВИЧ Құқықтық актілердің оқылу жарам-
дылығын қамтамасыз етудің жеке аспектілері.....61

Азаматтық және азаматтық-процестік құқық

А.А. АМАНГЕЛДІ Интеллектуалдық меншік құқығының
жеке құқық салаларымен өзара байланысы.....70

Ф.Г. ИБРАГИМОВА, Д.Б. РАЗИЕВА, Е.М. АЙТКАЗИН
Білім беру ұйымдарындағы «WELL-BEING» тұжырымдамсы:
корпоративтік мәдениетке енгізудің құқықтық тетіктері.....80

Э.Б. АБЛАЕВА Қазақстан Республикасының мамандан-
дырылған отбасылық соттары.....89

**Э.Б. АБЛАЕВА, А.Р. ЕНСЕБАЕВА, С.М. МУХТАРОВА,
С.Б. САУТБАЕВА, М.А. УТАНОВ** Қазақстан Республикасы-
ның азаматтық сот ісін жүргізудегі сот медиациясы.....102

Ғ.Б. АХМЕТ, Д.Н. БЕКЕЖАНОВ, Г.К. КОПБАСАРОВА
Климатты қорғау саласын цифрландырудағы құқықтық
реттеу мәселелері.....115

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

С.М. РАХМЕТОВ Қылмыстық-құқықтық қатынастарды
реттеу саласындағы нормашығармашылық қызмет.....122

**К.Н. ШАКИРОВ, А.А. АРЫН, А.Б. ОТАРБАЕВА,
Г.А. КУАНАЛИЕВА** Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама
жасауда сыбайлас жемқорлық көріністерінің тәуекел фактор-
ларын болдырмаудың өзектілігі.....133

Қазақстан Республикасы Ақпарат
және коммуникациялар министрлігі
Ақпарат комитетінің

БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 17761-Ж 25.06.2019 ж.
(Алғашқы есепке қою кезі
№6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы: Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ., Жеңіс даңғ., 15А
тел.: 8(7172)26-61-22
www.zqai.kz, e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Р.Р. ГАЛЯУТДИНОВ (Уфа қ., Ресей) «Қауіп» лауазымдық зорлық-зомбылық қылмыстарын жасау тәсілдері жүйесіндегі психикалық зорлық-зомбылық ретінде (Ресей Федерациясының құқық қолдану практикасы мысалында).....	144
З.Т. АБДУКАРИМОВА, Н.К. АБДРАМАНОВА, М.Б. ҚАЙНАЗАРОВА Қазақстандағы әйелдерге қарсы тұрмыстық зорлық-зомбылықтың криминологиялық сипаттамасы.....	150
Б.Т. АУЕШОВА Қоғамдық қауіпсіздік пен құқықтық тәртіпті қамтамасыз етуді іске асыру ретінде «Қауіпсіз қала» жүйесін енгізу.....	158

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

Е.М. АБАЙДІЛДАНОВ, Ш.В. ТЛЕПИНА, М.Ж. КУЛИКПАЕВА Білім беруге қол жетімді құқықтық қамтамасыз ету саласындағы мақсатты топтардың халықаралық және отандық деңгейдегі өзара әрекеті.....	165
ВАН ХУНВЭЙ (Харбин қ., Қытай), ЧЖАН ЦЗЮ Шанхай ынтымақтастық ұйымына мүше мемлекеттердің энергетикалық ынтымақтастығының құқықтық аспектілері.....	176
Ж.Б. МҰЗТАУОВ, Ю.А. ГАВРИЛОВА Траншекаралық су объектілері бойынша келісімдер: жай-күйі және даму перспективалары.....	183
А.А. ЕШНАЗАРОВ, Д.Т. АМУРТАЕВА, А.С. ҚУАТОВА Алқабилердің қатысуымен соттардың қызметін салыстырмалы талдау: АҚШ пен Қазақстан мысалында.....	194

Құқықтық мониторинг

Р.Қ. СӘРПЕКОВ Қоғамдық қатынастарды заңнамалық және заңға тәуелді реттеу мәселелері (кейбір теориялық және құқықтық аспектілер).....	203
М.И. ДЯЧУК, А.С. РАМАЗАНОВА Қылмыстық процестегі медиация жанжалдарды реттеудің ерекше тетігі ретінде.....	216

Мемлекеттік тілдегі заңшығармашылық практикасынан

А.К. МАХАМБЕТОВА Заң техникасының кейбір тәсілдері.....	223
---	-----

Жас ғалым мінбері

З.Н. АМАНЖОЛОВА Қазақстан Республикасының бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің төтенше жағдай кезінде шығаратын қаулыларын қабылдау және күшін жоюдың кейбір мәселелері.....	232
М.З. КЕНЖАЛИЕВ Ислам қаржысын құқықтық реттеу: Қазақстан Республикасы, «Астана» халықаралық қаржы орталығы және Ұлыбританияның құқықтық базасын салыстырмалы талдауы.....	241

«Жаршының» архивтегі беттері

Қ.Т. МЫРЗАШЕВ З.Ғ.Д. Л.Т. Жанұзақова мен з.ғ.к. Б.Қ. Нұрғазиновтің «Қазақстан қоғамының тұрақтылығы мен дамуын қамтамасыз етудегі Қазақстан Республикасы Конституциясының рөлі» атты ғылыми жарияланымына оралғанда.....	250
--	-----

ЗҚАИ-ның ғылыми қызметі туралы ақпарат	257
---	-----

Учредитель и издатель:
РГП на ПХВ «Институт законодательства
и правовой информации
Республики Казахстан»
Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются на
сайте www.zqai.kz
Включен в перечень изданий для публикации
основных научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ КОКСОН МОН РК №38
от 14.02.2022 г.)

Состав Редакционного совета
Сарпеков Р.К. – к.ю.н., Заслуженный
деятель Казахстана (Астана, Казахстан) –
(председатель)
Абайдельдинов Е.М. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Барнаул, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург, Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Астана, Казахстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Унзила Шапак – д.ю.н. (Астана, Казахстан)

Главный редактор
Дюсенов Е.А. – к.ю.н.

Состав Редакционной коллегии
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов, Россия)
Джангарашев Р.М. – LL.M. (Астана,
Казахстан)
Ишеков К.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Калиева А.У. – (Астана, Казахстан)
Каржаубаев С.С. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Киязова А.Ж. – LL.M. (Астана, Казахстан)
Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Мурзаев К.Т. – (Астана, Казахстан)
Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Россия)
Примашев Н.М. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Каменно-
горск, Казахстан)
Салыкова Д.О. – (Астана, Казахстан)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Редактор – **Колтубаева Г.Б.**
Верстка – **Акылбаева С.А.**
Тел.: 8 (7172) 26-61-29

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 17761-Ж
от 25.06.2019 г. Комитета информации
Министерства информации и
коммуникаций Республики Казахстан
(Первичная постановка на учет №6592-
Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес: Республика Казахстан, 010000,
г. Астана, пр. Жеңіс, 15А
тел.: 8 (7172) 26-61-22
www.zqai.kz, e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

ВЕСТНИК

Института законодательства и правовой
информации Республики Казахстан

научно-правовой журнал №4 (75)-2023

Колонка редакции9

Теория государства и права

- А.И. БИРМАНОВА, Ж.С. ШУКЕНОВА,**
Д.К. РУСТЕМБЕКОВА Культурные права в корпоративном
поведении обучающихся и преподавателей.....13
- А.С. АХМЕТОВ** Некоторые аспекты изучения понятия
коррупции.....21
- Д.А. БАКИРОВ, Н.Д. МЫРЗАТАЕВ, Г.А. СТАМКУЛОВА**
Вопросы совершенствования нормативно-правового обеспе-
чения казахстанского правового менталитета.....33

Конституционное и административное право

- К.Е. ИСМАГУЛОВ, Е.Н. КАЛИАКПЕРОВА,**
А.К. ЕСКЕНДИРОВ Конституционность института
уголовно-процессуальной преюдиции.....43
- Р.Г. НУРМАГАМБЕТОВ, С.К. УКИН, Н.А. НАЛИЗКО**
Новые объекты права, созданные цифровыми техноло-
гиями, и юридические последствия связанных с ними
правоотношений.....53
- Т.В. ЧЕХОВИЧ** Отдельные аспекты обеспечения чита-
бельности юридических актов.....61

Гражданское и гражданско-процессуальное право

- А.А. АМАНГЕЛЬДЫ** Взаимодействие права интеллекту-
альной собственности с отраслями частного права.....70
- Ф.Г. ИБРАГИМОВА, Д.Б. РАЗИЕВА, Е.М. АЙТКАЗИН**
«WELL-BEING» концепция в организациях образования:
правовые механизмы внедрения в корпоративную
культуру.....80
- Э.Б. АБЛАЕВА** Специализированные семейные суды
Республики Казахстан.....89
- Э.Б. АБЛАЕВА, А.Р. ЕНСЕБАЕВА, С.М. МУХТАРОВА,**
С.Б. САУТБАЕВА, М.А. УТАНОВ Судебная медиация
в гражданском судопроизводстве Республики Казахстан...102
- Г.Б. АХМЕТ, Д.Н. БЕКЕЖАНОВ, Г.К. КОПБАСАРОВА**
Проблемы правового регулирования цифровизации
в области охраны климата.....115

Уголовное право и уголовный процесс

- С.М. РАХМЕТОВ** Нормотворческая деятельность в сфере
регулирования уголовно-правовых отношений.....122

К.Н. ШАКИРОВ, А.А. АРЫН, А.Б. ОТАРБАЕВА, Г.А. КУАНАЛИЕВА Актуальность исключения факторов риска коррупционных проявлений в процессе проведения антикоррупционной экспертизы.....	133
Р.Р. ГАЛЯУТДИНОВ (г. Уфа, Россия) «Угроза» как психическое насилие в системе способов совершения должностных насильственных преступлений (на примере правоприменительной практики Российской Федерации).....	144
З.Т. АБДУКАРИМОВА, Н.К. АБДРАМАНОВА, М.Б. КАЙНАЗАРОВА Криминологическая характеристика домашнего насилия в отношении женщин Казахстана.....	150
Б.Т. АУЕШОВА Внедрение системы «Безопасный город» как реализация обеспечения общественной безопасности и правопорядка.....	158

Международное право и сравнительное правоведение

Е.М. АБАЙДЕЛЬДИНОВ, Ш.В. ТЛЕПИНА, М.Ж. КУЛИКПАЕВА Взаимодействие целевых групп на международном и внутригосударственном уровнях в сфере правового обеспечения доступа к образованию.....	165
ВАН ХУНВЭЙ (г. Харбин, Китай), ЧЖАН ЦЗЮЮ Правовые аспекты энергетического сотрудничества государств-членов Шанхайской организации сотрудничества.....	176
Ж.Б. МУЗТАУОВ, Ю.А. ГАВРИЛОВА Соглашения по трансграничным водным объектам: состояние и перспективы развития.....	183
А.А. ЕШНАЗАРОВ, Д.Т. АМУРТАЕВА, А.С. КУАТОВА Сравнительный анализ деятельности судов с участием присяжных заседателей: на примере США и Казахстана....	194

Правовой мониторинг

Р.К. САРПЕКОВ Вопросы законодательного и подзаконного регулирования общественных отношений (некоторые теоретико-правовые аспекты).....	203
М.И. ДЯЧУК, А.С. РАМАЗАНОВА Медиация в уголовном процессе как особый механизм урегулирования конфликтов.....	216

Из практики законотворчества на государственном языке

А.К. МАХАМБЕТОВА Некоторые подходы юридической техники.....	223
---	-----

Трибуна молодого ученого

З.Н. АМАНЖОЛОВА Некоторые вопросы принятия и отмены постановлений главного государственного санитарного врача Республики Казахстан, издаваемых при чрезвычайном положении.....	232
М.З. КЕНЖАЛИЕВ Правовое регулирование исламских финансов: сравнительный анализ законодательной базы Республики Казахстан, Международного финансового центра «Астана» и Великобритании.....	241

Архивные страницы «Вестника»

К.Т. МУРЗАШЕВ Возвращаясь к научной публикации д.ю.н. Л.Т. Жанузаковой и к.ю.н. Б.К. Нургазинова «Роль Конституции Республики Казахстан в обеспечении стабильности и развитии казахстанского общества».....	250
---	-----

Информация о научной деятельности ИЗПИ	257
---	-----

Founder and publisher:
RSE on the REM «Institute
of Legislation and Legal information
of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed
on the website
www.zqai.kz
Included in the list of publications of basic
scientific results of dissertations on legal
sciences (Order CCES MES RK №38
from 14.02.2022)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. – *c.j.s., Honored Worker of
Kazakhstan (Astana, Kazakhstan) – (Chairman)*
Abaydeldinov E.M. – *d.j.s. (Astana,
Kazakhstan)*
Abyzov R.M. – *d.j.s. (Barnaul, Russian)*
Belih V.S. – *d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)*
Gubin E.P. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Melnik R.S. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Moiseev A.A. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Muromcev G.I. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Rahmetov S.M. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Malinovski V.A. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Unzila Shapak – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*

Chief Editor

Dyussenov Ye.A. – *c.j.s.*

Editorial Board members

Azer Aliyev – *PhD (Kiel, Germany)*
Bainiyazova Z.S. – *c.j.s. (Saratov, Russian)*
Dzhangarashev R.M. – *LLM (Astana,
Kazakhstan)*
Ishekov K.A. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Kaliev A.U. – *(Astana, Kazakhstan)*
Kazbayeva A.G. – *c.j.s. (Astana,
Kazakhstan)*
Karzhaubaev S.S. – *c.j.s. (Astana,
Kazakhstan)*
Kiyazova A.Zh. – *LLM (Astana, Kazakhstan)*
Kulzhabayeva Zh.O. – *c.j.s. (Astana,
Kazakhstan)*
Murzashvili K.T. – *(Astana, Kazakhstan)*
Nurmagametov R.G. – *PhD
(Chelyabinsk, Russian)*
Primashev N.M. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Rakhimberdin K.H. – *d.j.s. (Ust-Kamenogorsk,
Kazakhstan)*
Salykova D.O. – *(Astana, Kazakhstan)*
Tegizbekova Zh.Ch. – *c.j.s. (Bishkek,
Kyrgyzstan)*

Editor – **Koltubaeva G.B.**
Layout – **Akylbaeva S.A.**
Tel.: 8 (7172) 26-61-29

*The certificate of registration of mass media
№17761-G from 25.06.2019 from
the Information Committee of the Ministry
of Information and Communications
of the Republic of Kazakhstan
(Number and date of primary registration
№6592-Zh.07.09.2005.)*

Address: The Republic of Kazakhstan, 010000,
Astana, Zhenis ave., 15A,
tel.: 8(7172)26-61-22
www.zqai.kz, e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Bulletin of Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan

JARSHYSY

scientific and legal journal №4 (75)-2023

Editorial.....11

Theory of State and law

A.I. BIRMANOVA, ZH.S. SHUKENOVA,
D.K. RUSTEMBEKOVA Cultural rights in the corporate behavior
of students and teachers.....13
A.S. AKHMETOV Some aspects of studying the concept of cor-
ruption.....21
D.A. BAKIROV, N.D. MYRZATAEV, G.A. STAMKULOVA
Issues of improving normative and legal support of the
kazakhstani legal mentality.....33

Constitutional and Administrative Law

K.E. ISMAGULOV, E.N. KALIAKPEROVA,
A.K. ESKENDIROV Constitutionality of the institution of
criminal procedural prejudice.....43
R.G. NURMAGAMBETOV, S.K. UKIN, N.A. NALIZKO
New objects of law created by digital technologies and legal
consequences of legal relations with them.....53
T.V. CHEKHOVYCH Some aspects for ensuring readability
of legal acts.....61

Civil and Civil Procedure Law

A. AMANGELDY Interaction of intellectual property law with
certain branches of public law.....70
F.G. IBRAGIMOVA, D.B. RAZIEVA, Y.M. AYTAKAZIN
«WELL-BEING» concept in educational organizations: legal
mechanisms of implementation in corporate culture.....80
E.B. ABLAEVA Specialized family courts Republic
of Kazakhstan.....89
E.B. ABLAEVA, A.R. ENSEBAYEVA, S.M.
MUKHTAROVA, S.B. SAUTBAYEVA, M.A. UTANOV Judicial
mediation in civil proceedings Republic of Kazakhstan.....102
G.B. AKHMET, D.N. BEKEZHANOV,
G.K. KOPBASSAROVA Problems of legal regulation
of digitalization in the field of climate protection.....115

Criminal law and Criminal procedure

S.M. RAKHMETOV Normative activity in the field
of regulation of criminal law relations.....122
K.N. SHAKIROV, A.A. ARYN, A.B. OTARBAYEVA, G.A.
KUANALIYEVA The relevance of exclusion of the risk factors
of corruption manifestations in the process of carrying out the
anti-corruption examination.....133
R.R. GALYAUTDINOV (Ufa, Russia) "Threat" as mental
violence in the system of ways of committing official violent
crimes (on the example of law enforcement practice of the
Russian Federation).....144

Z.T. ABDUKARIMOVA, N.K. ABDRAMANOVA, M.B. KAINAZAROVA Criminological description of domestic violence against women of Kazakhstan.....	150
B.T. AUYESHOVA Implementation of the "Safe city" system: how the implementation of ensuring public safety and law order.....	158

International law and Comparative law

Y.M. ABAIDELDINOV, S.V. TLEPINA, M.ZH. KULIKPAYEVA Interaction of target groups at the international and domestic level in the field of legal support of access to education.....	165
WANG HONGWEI (Harbin, China), ZHANG JU Legal aspects of energy cooperation of the SHanghai cooperation organization member states.....	176
Zh.B. MUZTAUOV, J.A. GAVRILOVA Agreements on transboundary water bodies: state and prospects of development.....	183
A.A. YESHNAZAROV, D.T. AMURTAYEVA, A.S. KUATOVA Comparative analysis of the activity of courts with the participation of jurors: on the example of the USA and Kazakhstan.....	194

Legal monitoring

R.K. SARPEKOV Issues of legislative and subordinate regulation of public relations (some theoretical and legal aspects).....	203
M.I. DIACHUK, A.S. RAMAZANOVA Mediation in criminal proceedings as a special mechanism for conflict resolution.....	216

From the lawmaking practice in the official language

A.K. MAKHAMBETOVA Certain approaches of legal technique.....	223
--	-----

Young researchers' tribune

Z.N. AMANZHOLOVA Some problems of adoption and cancellation of resolutions of the chief state sanitary doctor of the Republic of Kazakhstan issued in case of emergency.....	232
M.Z. KENZHALIEV Legal regulation of the islamic finance: comparative analysis of the legal framework of the Republic of Kazakhstan, «Astana» International financial centre and United Kingdom.....	241

The archive pages of the «Bulletin»

K.T. MURZASHEV Returning to the scientific publication of doctor of law L.T. Zhanuzakov and candidate of law B.K. Nurgazinov «The role of the Constitution of the Republic of Kazakhstan in ensuring stability and development of kazakhstani society».....	250
---	-----

Information about the scientific activities of ILLI RK.....	257
--	------------

КЛИМАТТЫ ҚОРҒАУ САЛАСЫН ЦИФРЛАНДЫРУДАҒЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Ғалымжан Бауржанұлы Ахмет

*І. Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің докторанты,
Қазақстан Республикасы, Талдықорған қаласы, e-mail: g_akhmet93@mail.ru*

Даурен Нуржанұлы Бекежанов¹

*І. Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің қауымдастырылған профессоры,
философия докторы (PhD), Қазақстан Республикасы, Талдықорған қаласы,
e-mail: bek_dauren@mail.ru*

Гульнур Кенжебайқызы Копбасарова

*І. Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің қауымдастырылған профессоры,
Заң ғылымдарының кандидаты, Қазақстан Республикасы, Талдықорған қаласы,
e-mail: gulnura.kopbasarova@mail.ru*

Аннотация. Ұсынылып отырған мақалада климатты қорғау саласын цифрландыру мәселелеріне арналған. Бүгінгі таңда экология саласын цифрландыру арқылы климатты қорғау басты мәселе болып отыр. Бұл мәселелені шешуде климатты қорғау саласындағы цифрлық технологияларды пайдалану есебінен республика экономикасының даму қарқынын жеделдету және халықтың өмір сүру сапасын жақсарту, қоршаған ортаны түбегейлі жаңа даму траекториясына көшуі үшін жағдайлары қарастырылды. Экологиялық заңнамадағы олқылықтардың жойылуымен бірге экология саласын цифрландыру процесінің белсенді дамуы байқалады. Бұл экологияда өмір сүретін азаматтарының назарын бәрін өте тез жасауға деген ұмтылысты күшейтеді. Климатты цифрландыру мәселесі мемлекеттік деңгейде қоршаған ортаның әл-ауқат мәселелеріне көп көңіл бөлінеді, бұған осы салада қабылданатын мемлекеттік бағдарламалар мен өзгеде құқықтық актілердің аз болуы дәлел бола алады. Жалпы әлемдік және қазақстандық тренд – жасыл экономика тұжырымдамасына және өзгеде жасыл даму бағдарламаларына жан-жақты құқықтық зерттеулер жүргізу кезінде байқалды. Климатты қорғау саласын цифрландырудың басты мақсаты халықтың өмір сүру сапасын артыру, экологиялық жағдайды жақсарту, экологиялық шараларды тиімді жұмыс істеу мүмкіндік жасау, экологиялық жүйені жаңғырту, экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, халықтың экологиялық цифрлық білімін жетілдіру болып табылады. Климаттық қорғауды цифрлық трансформация экологиялық қауіпті дағдарысты қалпына келтіру және экологиялық қауіпсіздікті алдын алу да көптеген ұлттық стратегияларының маңызды бөлігі құқықтық талдау жүргізілді. Сонымен қатар авторлар мақалада экология саласын цифрландыру саласы оның ішінде климатты қорғау бағыттарын жетілдіру бойынша қолданыстағы экологиялық заңнама-ларға толықтырулар мен өзгерістер, ұсыныстар берілді.

Түйінді сөздер: Климатты қорғау, жасыл экономика, экологиялық цифрландыру, экологиялық қауіпсіздік, құқықтық реттеу.

ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЦИФРОВИЗАЦИИ В ОБЛАСТИ ОХРАНЫ КЛИМАТА

Ахмет Ғалымжан Бауржанұлы

*Докторант Жетісуского университета имени И. Жансугурова,
Республика Казахстан, г. Талдықорған, e-mail: g_akhmet93@mail.ru*

¹ Хат-хабарларға арналған автор

Бекежанов Даурен Нуржанович

Ассоциированный профессор Жетысуского университета имени И. Жансугурова, доктор философии (PhD), Республика Казахстан, г. Талдыкорган, e-mail: bek_dauren@mail.ru

Копбасарова Гульнура Кенжебаевна

Ассоциированный профессор Жетысуского университета имени И. Жансугурова, Кандидат юридических наук, Республика Казахстан, г. Талдыкорган, e-mail: gulnura.kopbasarova@mail.ru

Аннотация. Предлагаемая статья посвящена цифровизации сферы охраны климата. На сегодняшний день главной проблемой является охрана климата посредством цифровизации экологии. В решении данного вопроса были рассмотрены условия для ускорения темпов развития экономики республики за счет использования цифровых технологий в области охраны климата и улучшения качества жизни населения, перехода окружающей среды на принципиально новую траекторию развития. Вместе с устранением пробелов в экологическом законодательстве происходит активное развитие процесса цифровизации экологии. Это усиливает стремление граждан, живущих в экологии, делать все очень быстро. В вопросе цифровизации климата на государственном уровне большое внимание уделяется вопросам благополучия окружающей среды, о чем свидетельствует меньшее количество государственных программ и иных правовых актов, принимаемых в данной сфере. Общемировой и казахстанский тренд – наблюдался при проведении всесторонних правовых исследований концепции зеленой экономики и других программ зеленого развития. Главной целью цифровизации сферы охраны климата является повышение качества жизни населения, улучшение экологической ситуации, создание возможностей для эффективной работы экологических мер, модернизация экологической системы, обеспечение экологической безопасности, совершенствование экологического цифрового образования населения. Цифровая трансформация охраны климата является важной частью многих национальных стратегий по восстановлению экологического опасного кризиса и предотвращению экологической безопасности. Кроме того, в статье представлены дополнения и изменения в действующее экологическое законодательство по совершенствованию направлений в области цифровизации экологии, в том числе охраны климата.

Ключевые слова: Охрана климата, зеленая экономика, цифровизация экологии, экологическая безопасность, правовое регулирование.

PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF DIGITALIZATION IN THE FIELD OF CLIMATE PROTECTION

Akhmet Galymzhan Baurzhanuly

Doctoral student of the Zhetysu University named after I. Zhansugurov, Republic of Kazakhstan, Taldykorgan, e-mail: g_akhmet93@mail.ru

Bekezhanov Dauren Nurzhanovich.

Associate Professor of Zhetysu University named after I. Zhansugurov, Doctor of Philosophy (PhD), Republic of Kazakhstan, Taldykorgan, e-mail: bek_dauren@mail.ru

Kopbassarova Gulnura Kenzhebaevna

Associate Professor of Zhetysu University named after I. Zhansugurov, Candidate of Legal Sciences, Republic of Kazakhstan, Taldykorgan, e-mail: gulnura.kopbasarova@mail.ru

Abstract. The proposed article is devoted to the digitalization of the sphere of climate protection. Today, the main problem is climate protection through the digitalization of ecology. In solving this issue, the conditions for accelerating the pace of development of the republic's economy through the use of digital technologies in the field of climate protection and improving the quality of life of the population, the transition of the environment to a fundamentally new development trajectory

were considered. Along with the elimination of gaps in environmental legislation, the process of digitalization of ecology is actively developing. This strengthens the desire of citizens living in the environment to do everything very quickly. In the issue of climate digitalization at the state level, much attention is paid to the well-being of the environment, as evidenced by the smaller number of state programs and other legal acts adopted in this area. The global and Kazakhstan trend was observed during comprehensive legal studies of the concept of green economy and other green development programs. The main goal of digitalization of the sphere of climate protection is to improve the quality of life of the population, improve the environmental situation, create opportunities for the effective operation of environmental measures, modernize the ecological system, ensure environmental safety, improve environmental digital education of the population. The digital transformation of climate protection is an important part of many national strategies to restore the ecological dangerous crisis and prevent environmental safety. In addition, the article presents additions and changes to the current environmental legislation to improve the directions in the field of digitalization of ecology, including climate protection.

Keywords: Climate protection, green economy, digitalization of ecology, environmental safety, legal regulation.

DOI: 10.52026/27885291_2023_75_4_115

Кіріспе

Қазіргі қоғамда цифрлық технологияларды пайдалану, сондай-ақ техникалық мүмкіндіктерді дамыту жаңа цифрлық ортаны, оның ішінде климатты қорғауды қатынастарда қалыптастырады. Мұндай орта технология мен қоршаған ортаның ара қатынасында белгілі және барған сайын маңызды рөл атқарады. Цифрландырудың техногендік және табиғи экологиялық қауіпсіздікке әсері айқын көрінеді. Бүгінгі таңда климатты қорғаудың жағдайы, еліміздің жекелеген аймақтарының және жалпы планетаның экологиялық дағдарыстары шешімдерді логикалық іздеуді, соның ішінде Цифрлық экономика мен цифрлық құқықты пайдалануды талап етеді. Яғни, климатты қорғау саласын цифрландыру дамытудың құқықтық мәселелері бар екендігі сөзсіз. Қолданыстағы экология кодексінде климаттың өзгеруге бейімділігі, климаттың өзгеруінің бұрыннан бар және болжамды әсерлері, сондай-ақ климаттың өзгеруіне бейімдеу жөніндегі шаралар туралы жазбаша, көрнекі, дыбыстық, электрондық немесе кез келген өзге де материалдық нысандардағы кез келген ақпаратты білдіреді².

Цифрлық технологияның өмірді, экономиканы, экологияны, мәдениетті және қоғамды өзгерту қабілеті барлық жерде танылады. Технологиялық революциялардан айырмашылығы, қазір ақпарат технологиялар айналатын орталық компонент болып табылады[1, 35-б.].

Бұл қоғамның көптеген салаларында, со-

ның ішінде климаты қорғауды басқарудың жаңа формаларының пайда болуына әкеледі. Сандық революция климатты қорғаумен айналысатын әлеуметтік тәжірибелер мен ұйымдармен тікелей байланыстыруға болады. Климатты қорғау бұл жеке адамдар деңгейінде де, ұйымдар деңгейінде де көптеген идеяларды, тәжірибелерді және құндылықтарды білдіретін жалпы мәселелер болып табылады. Бұл мәселе әлемдік елдерде жылдар бойы талқыланып келеді. Қазақстан Республикасында экологияны және қоршаған ортаны қорғау саласындағы жаңа шешімдерді іздеуге бағытталған мемлекеттік ұлттық жобалар мен бағдарламалар енгізілді. Мемлекеттік бағдарламаларда адамның таза қоршаған ортада өмір сүруі, сапалы экологиялық таза өнім, табиғат ресурстарын тиімді пайдалану, халықтың өмір сүру деңгейін жақсарту болып табылады.

Нысаны мен әдістер

Зерттеу жұмысын жазу барысында климатты қорғау саласындағы ғылыми еңбектерді, климатты қорғауды цифрландыру, қоршаған ортаны цифрландыру, экологиялық қауіпсіздік бағытында әртүрлі материалдары, климатты қорғауды құқықтық реттеудің нормативтік құқықтық актілер жан-жақты қолданылды. Заң ғылымында экологиялық құқық, қоршаған ортаны қорғау, экологиялық қауіпсіздікті зерттеу барысында бірнеше әдістер қолданылды. Салыстырмалы-құқықтық талдау, синтез, формальды-логикалық және ғылыми танымның

² Қазақстан Республикасының Экология кодексі 2021 жылғы 2 қаңтардағы № 400-VI ҚРЗ. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K2100000400> (жүзінгу мерзімі 03.04.2023 ж.)

басқа әдістер осы зерттеу мазмұнын ашуға негіз болды.

Нәтижелер және талқылау

Қазақстанда қоршаған ортаны қорғау, экология саласын цифрландыруды дамытуда елімізде Жасыл экономика тұжырымдамасы³, Жасыл Қазақстан ұлттық бағдарламасы⁴ қабылданған. Бағдарламада ҚР-да климатты, қоршаған ортаны қорғауды цифрландыруды дамыту үшін жағдайлар жасауға, заманауи цифрлық технологияларды пайдалана отырып, цифрландыру арқылы экологиялық таза өнімді, ішкі қауіпсіздікті жақсарту арқылы еліміздің азаматтарының әл-ауқаты мен өмір сүру сапасын арттыруға бағытталған. Цифрлық экономика, жер экожүйесінің тұрақтылығын сақтауға, жасыл экономикаға көшуге, сондай-ақ осы саладағы бұзылған аймақтарды қалпына келтіруге мүмкіндік береді. Климатты қорғау саласын ұлттық және шетелдік экожүйені цифрландыру бойынша құқықтық мәселелерін зерттеген ғалымдардың еңбектері бар. С.Ж. Бекишеваның еңбегінде құқық жүйесіндегі экологиялық ақпаратты цифрландыруды мемлекет тарапынан қолдау яғни құқықтық базасын күшейтуге басты назарға алу керек екендігін ескереді [2, 86-б.]. А. Озенбаеваның еңбегінде экологиялық қауіпсіздік саласындағы цифрландыруға кедергі келтіретін қолданыстағы негізгі заңнамалық шектеулердің тізбесін анықтап, оларды жою туралы ұсыныстарды негіздеу қажеттілігіне басымдылықтарына зерттеулер жүргізген [3, 53-б.]. Л.К.Еркінбаеваның оқу құралында экологиялық ақпаратты цифрландыруды құқықтық реттеуді кешенді зерттеу және оған қол жеткізуді қамтамасыз ету, цифрлық құрудың құқықтық тетіктерін негіздеу және әзірлеу бағыттарына талдау жүргізді [4, 48-б.].

Бұл жағдайда біз зерттеудің үлкен рөлін байқаймыз қоғамдық қатынастарды реттеу құқығының мүмкіндіктері белгілі бір салаларды цифрландыруға байланысты қоғамның теріс әсерін азайту үшін өмір сүру табиғи және өзгертілген экологиялық жүйелер адам болып табылады [5, 106-б.].

Бірінші аспект шеңберінде біз мемлекеттік экологиялық менеджментті цифрландыруды (әсіресе экологиялық қадағалау және

лицензиялау бөлігінде), қоршаған ортаға теріс әсер еткені үшін төлемді есептеуді немесе шығарындылар, төгінділер көлемін бағалауды және т. б. цифрландыруды ажыратуды ұсынамыз. Бұл топта қоршаған ортаны қорғау функцияларын орындайтын мемлекеттік және жергілікті өзін-өзі басқару органдарының порталдарында шағымдар, өтініштер мен ұсыныстар беру үшін цифрлық технологияларды қолдануға, сондай-ақ талқылау кезінде азаматтардың пікірлерін ескеруге байланысты адамның экологиялық құқықтарын қорғаудың цифрлық шешімдері ерекше орын алады [6, 177-б.].

Өндірістік процестерді цифрландыру оның тұрақтылығын арттыратын ауыл шаруашылығы. Бұл аймақ мүмкін цифрландыруға байланысты бірнеше секторды қалай қосуға болады өндірістік процестердің өздері (бүрку үшін дрондарды пайдалану ауыл шаруашылығы техникасын роботтандырылған автоматтандыру және т. б.), сондай-ақ таза ақпараттық сипатқа ие болу ауыл шаруашылығы өнімдерін жеткізуге арналған ұялы телефондар пайдалану, тыңайтқыштарды қолдану, топырақ жағдайы және ылғалдылық туралы ақпарат, фермерлерге қажетті кеңестер және т. б. [7, 60-б.].

Тамақ өнімдерінің айналымы сапа мен азық-түлік қауіпсіздікке қойылатын белгіленген талаптарға сәйкес келмейтіндерді жауапкершілікке тарту, ашықты қамтамасыз етуде электрондық деректер базасын құру маңызды болып табылады [8, 601-б.].

2025 жылы дейін Жасыл логистиканы жетілдіру арқылы ластаушы заттардың шығарындылары 3,6 миллиард тоннаға дейін төмендетуге болады. Ол үшін жаңа платформалар енгізу қажет болып табылады [9, 73-б.].

Қоршаған ортаны цифрландыру мәселелерді шешудің тағы бір тәсілі мемлекеттік ынталандыруды дамыту және субсидияларды жетілдіру тетігін дамыту керек [10, 37-б.].

Біздің ойымызша климаттың өзгеруіне бейімделуін анықтайтын белгілері сандық технологияларды пайдалану арқылы жүзеге асырылу керек деп ойлаймыз.

Цифрландыру өндірістің басты бағыты ол электромобильдер өндірісін цифрландыру арқылы қоршаған ортаға келетін зияндарды азайту [11, 50-б.]. Климатты қорғау саласын

³ Қазақстан Республикасының "жасыл экономикаға" көшуі жөніндегі 2013 жылғы 30 мамырдағы № 577 тұжырымдамасы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1300000577> (жүзінгі мерзімі 15.04.2023 ж.)

⁴ "Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасын бекіту туралы 2021 жылғы 12 қазандағы № 731 Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2100000731> (жүзінгі мерзімі 21.04.2023 ж.)

құқықтық реттеу бойынша 9 мамырда 1992⁵ жылы 12 желтоқсанда БҰҰ конференциясында климат туралы келісім, 12 желтоқсан 2015 жылы Париж⁶ климатының өзгеруі туралы келісімдер қабылданды.

Климатты бағалаудың жаңа шкалаларын құру және Арноның бұрынғы тәсілінен бас тарту қазіргі цифрлық ортадағы моральдық климат ұғымын жетілдіруге мүмкіндік береді, сондай-ақ бизнес-практиктер саласында табысты қолданылатын болады. Мысалы, әлеуметтік медиа иерархияларды тегістеудің, жетістіктермен бөлісудің және сұрақтар қоюға және жан-жақты дамуға бағытталған корпоративтік мәдениетті нығайтудың қуатты құралы бола алады. Қызметкерлерге арналған ішкі әлеуметтік желіні құру корпоративтік пікірталасқа қол жеткізуді немесе оған қосылуды жеңілдетуге көмектеседі [12, 14-б.].

Цифрлық трансформация қазіргі қоғам өмірінің барлық аспектілеріне әсер етеді, қоршаған ортаны қорғау, экологиялық қауіпсіздік пен табиғатты пайдалануды қамтамасыз ету саласы да ерекшелік емес. Цифрлық технологиялардың негізгі қасиеттерінің бірі-олар өтпелі және қоғам өмірінің әртүрлі салалары үшін әмбебап болып табылады. Осыған байланысты, қолданылатын цифрлық технологиялар экологиялық мәселелерді шешудің дайын әдістерін ұсынбайды, олар статистикалық ақпараттың үлкен көлемін өңдеу процесін едәуір жеңілдетуге, оны қысқа мерзімде терең және жан-жақты талдауға мүмкіндік береді, жалпы белгілі бір саладағы басқару қызметін сапалы өзгертуге мүмкіндік береді деген тезис әділетті болып көрінеді.

Қорытынды

Біздің ойымызша климатты қорғауды қатынастарын құқықтық реттеудің жаңа әдістері ретінде жаңа технологияларды енгізу маңызды рөл атқарады. Климат саласын цифрландыруды жетілдіру үшін мемлекет тарапынан экологиялық ақпаратты цифрландыру жөніндегі шараларды күшейту керек. Ұлттық деңгейде кешенді тұжырымдама қабылдау қажеттілігі турандап отыр. Яғни Қазақстанда «Климат салаларын цифрландыру» тұжырымдамасын қабылдау қажет деп ойлаймыз. Аталған тұжырымдама

мынандай бағыттарды қамтуы тиіс. Атап айтар болсақ:

1. Климатты қорғау туралы ақпаратты цифрландыру алгоритмін енгізу.

2. Климаттың өзгерістері туралы деректер түрлерін кеңейту және деректерді басқару және тарату үшін ақпарат иелерінің инфрақұрылымын жақсарту және жаңа қосымшалар дайындау.

3. Климатты қорғау процестерді жетілдіру, цифрландыру жұмыстарын кешенді ұйымдастыру.

4. Климатты қорғау бойынша сандық сауаттылықты арттыру және пайдаланушылардың кері байланысын жақсарту.

5. Климатты қорғау табиғат қорғау функцияларын орындайтын және ұқсас қызметтер көрсететін мемлекеттік органдардың цифрлық трансформация процесін жүргізуін қамтамасыз ету.

6. Климатты қорғау мемлекеттік қызмет түрі ретінде енгізу.

7. Ақпараттық қамтамасыз ету және цифрлық экономиканың негізгі компоненттерін түрлендіру үшін климаттық жағдайын, климат туралы деректерді, аналитика мен нормаларды интеграциялауды жеделдету және қолдану.

8. Климатты қорғау саласын жаңа технологияларды енгізу.

9. Қоршаған ортаны экологиялық бақылаудың есептілігі автоматтандыру. Бұл аналитиканы цифрландыруға және деректердің ашықтығын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

10. Климатты қорғау саласын цифрландыруда бірыңғай үйлестіру орталығын құру және оның жұмыс істеуі үшін арнайы мамандардың болуы қажет.

11. Климатты қорғау қызметтерді цифрлық экожүйеге сапалы интеграциялау үшін қажетті бірыңғай технологиялық платформа әзірлеу.

Табысты және тиімді жұмыс істейтін цифрлық экожүйені құру үшін оны үнемі жаңартып отыратын нақты жоспар және экожүйедегі әртүрлі қызметтер арасындағы синергияларды тартуға мүмкіндік беретін креативті тәсіл қажет.

⁵ Рамочная конвенция Организации Объединенных Наций об изменении климата Принята 9 мая 1992 года. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/climate_framework_conv.shtml (Дата обращения 01.05.2023 г.)

⁶ Парижское соглашение об изменении климата принята 12 декабря 2015 года. https://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf (Дата обращения 02.05.2023 г.)

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Еркінбаева Л.К., Калымбек Б. *Вопросу о цифровизации экологической информации в Республике Казахстан // КАН «Transactions».* – 2020 №IV (50). – С. 35-44.
2. Бекишева С.Н. Еркінбаева Л.К. *Цифровизация экологической информации в системе права. Монография.* - Талдықорған: ЖК «Рекламный проспект», 2022. – 148 с.
3. Озенбаева А. *Қазақстан Республикасындағы қоршаған ортаны цифрландыруды құқықтық реттеу// ҚазҰУ Хабаршысы. Заң сериясы.*- 2021. Том 100, № 4. – 46-55 б.
4. Еркінбаева Л.К. *Правовое регулирование экологической информации в условиях цифровизации в Республике Казахстан. Учебное пособие.* - Талдықорған: ЖК «Рекламный проспект» 2022. – 103 с.
5. Anisimov A & Ryzhenkov A. *Current legal issues of digitalization of environmental protection: a view from Russia // Eastern Journal of European Studies, Centre for European Studies, Alexandru Ioan Cuza University.* - 2021. – № 12. – 106-120 p.
6. Alonso S.L.N., Forradellas R.F.R., Morell O.P., Jorge-Vazquez J. *Digitalization, circular economy and environmental sustainability: The application of artificial intelligence in the efficient self-management of waste // Sustainability (Switzerland).* – 2021. – №13(4). – 177-184 p.
7. Tayebi Arasteh S., Isfort P., Saehn M., Nebelung, S., Truhn D. *Collaborative training of medical artificial intelligence models with non-uniform labels // Scientific Reports.* – 2023. – №13(1). – 60-71 p.
8. Vlasenko, V.N., Shirobokov, A.S. *Digitalization of state environmental management: Legal aspects. RUDN// Journal of Law.* 2021. – №25 (2). - 601-610 p.
9. Yang H.-J., Fang M., Yao J., Su M. *Green cooperation in last-mile logistics and consumer loyalty: An empirical analysis of a theoretical framework// Journal of Retailing and Consumer Services* 2023. – №73. – 73-81 p.
10. Balogun A.L., Adebisi N., Abubakar I.R., Dano U.L., Tella A. *Digitalization for transformative urbanization, climate change adaptation, and sustainable farming in Africa: trend, opportunities, and challenges// Journal of Integrative Environmental Sciences.* 2022. – 19(1). – 37-45 p.
11. Lee W.-J., Mwebaza R. *Digitalization to achieve technology innovation in climate technology transfer// Sustainability (Switzerland).* 2022. – №14(1). – 50-62 p.
12. Satterfield T., Nawaz S., St-Laurent G.P. *Exploring public acceptability of direct air carbon capture with storage: climate urgency, moral hazards and perceptions of the 'whole versus the parts'// Climatic Change* 2023. – 176(2). – 14-25 p.

REFERENCES

1. Erkinbaeva L.K., Kalymbek B. *Voprosu o cifrovizacii jekologicheskoy informacii v Respublike Kazahstan // KAN «Transactions».* – 2020 №IV (50). – S. 35-44.
2. Bekisheva S.N. Erkinbaeva L.K. *Cifrovizacija jekologicheskoy informacii v sisteme prava. Monografija.* - Taldykorgan: ZhK «Reklamnyj prospekt», 2022. – 148 s.
3. Ozenbaeva A. *Қазақстан Республикасындағы қоршаған ортаны цифрландыруды құқықтық реттеу// ҚазҰУ Хабаршысы. Заң сериясы.*- 2021. Том 100, № 4. – 46-55 б.
4. Erkinbaeva L.K. *Pravovoe regulirovanie jekologicheskoy informacii v uslovijah cifrovizacii v Respublike Kazahstan. Uchebnoe posobie.* - Taldykorgan: ZhK «Reklamnyj prospekt» 2022. – 103 s.
5. Anisimov A & Ryzhenkov A. *Current legal issues of digitalization of environmental protection: a view from Russia // Eastern Journal of European Studies, Centre for European Studies, Alexandru Ioan Cuza University.* - 2021. – № 12. – 106-120 p.
6. Alonso S.L.N., Forradellas R.F.R., Morell O.P., Jorge-Vazquez J. *Digitalization, circular economy and environmental sustainability: The application of artificial intelligence in the efficient self-management of waste // Sustainability (Switzerland).* – 2021. – №13(4). – 177-184 p.
7. Tayebi Arasteh S., Isfort P., Saehn M., Nebelung, S., Truhn D. *Collaborative training of medical artificial intelligence models with non-uniform labels // Scientific Reports.* – 2023. – №13(1). – 60-71 p.
8. Vlasenko, V.N., Shirobokov, A.S. *Digitalization of state environmental management: Legal*

aspects. *RUDN// Journal of Law*. 2021. – №25 (2). 601-610 r.

9. Yang H.-J., Fang M., Yao J., Su M. *Green cooperation in last-mile logistics and consumer loyalty: An empirical analysis of a theoretical framework// Journal of Retailing and Consumer Services* 2023. – №73. – 73-81 p.

10. Balogun A.L., Adebisi N., Abubakar I.R., Dano U.L., Tella A. *Digitalization for transformative urbanization, climate change adaptation, and sustainable farming in Africa: trend, opportunities, and challenges// Journal of Integrative Environmental Sciences*. 2022. – 19(1). – 37-45 p.

11. Lee W.-J., Mwebaza R. *Digitalization to achieve technology innovation in climate technology transfer// Sustainability (Switzerland)*. 2022. – №14(1). – 50-62p.

12. Satterfield T., Nawaz S., St-Laurent G.P. *Exploring public acceptability of direct air carbon capture with storage: climate urgency, moral hazards and perceptions of the ‘whole versus the parts’// Climatic Change* 2023. – 176(2). – 14-25 r.

